

CULTURA DRIDU ȘI PROBLEMELE ARHEOLOGIEI ȘI ISTORIEI SEC. VIII—XI

de EUGENIA ZAHARIA

Cultura Dridu s-a format la începutul secolului al VIII-lea în aria și din componența romanică a culturii Ipotești-Cândești; s-a dezvoltat și s-a răspândit pînă la sfîrșitul sec. XI în spațiul romanității răsăritene dintre Carpați, Dunăre, Marea Neagră și Balcani. Cultura aparține atît mediului rural, cît și urban, în forme mai complexe; denumirea Dridu acoperă așezările rurale ale populației românești, dintre secolele VIII—XI, de pe teritoriul României.

†

★

La începutul secolului VIII, asimilarea slavilor de către localnici, era un proces încheiat. Chiar dacă se mai surprind unele manifestări izolate și periferice, linia de dezvoltare a etnicului romanic și a civilizației sale, era definitiv-hotărîtă. Pe plan arheologic, istoria acestei etape se manifestă, încă de la sfîrșitul sec. VII, prin dispariția treptată a elementelor proprii componente slave din cultura Ipotești-Cîndești, ca și a elementelor de tradiție dacică, ale aceleiași culturi. Astfel, se constituie o *cultură și civilizație romanică*, unitară ca origine și conținut, dezvoltată din elementele paleo-romanice ale civilizației și culturii sec. IV—VII; unitară pe toată durata evoluției sale și în toată aria sa de formare și răspîndire, ocupă intens tot spațiul țării noastre, în regiunile de deal, dar mai ales în cîmpie.

Începînd cu etapa de constituire a culturii Dridu, constatăm existența în continuare, a aceleiași populații sedentare, cu o viață social-economică dezvoltată, întemeiată pe agricultură, creșterea vitelor și pe o intensă activitate meșteșugărească.

Populația era organizată în sate și cîtune de cele mai multe ori aglomerate. Locuiau în bordeie (de fapt case cu nivelul de călcare îngropat); foloseau vetre deschise sau în groapă, uneori pavate și înconjurate cu pietre; cuptoare din bolovani de riu sau pietrare; cuptoare săpate în pămînt în cuprinsul locuinței sau în afară.

Numeroase unelte agricole și meșteșugărești, rișnițe romane, amfore, fusaiole, obiecte de podoabă, prezente în mediul culturii Dridu, aduc dovada continuității elementelor de cultură și civilizație daco-romanice și a legăturilor cu imperiul.

În etapa de dezvoltare a culturii Dridu se generalizează pînă la sfîrșitul sec. XI tehnica roții încete. Se folosesc două categorii cera-

mice. Prima din pastă cu nisip, arsă brun-castaniu și bogat decorată prin incizie. Forma sa dominantă este oala romană fără toate cu umăr și margine articulate. Din acest punct de vedere cultura Dridu poate fi caracterizată ca o cultură a oalei. Strachina apare extrem de rar în așezările rurale și numai în etapele târzii. Această ultimă formă se întâlnește mai des în mediul urban ale cetăților de pe Dunăre și din Dobrogea, care aparțin tot etapei târzii (sec. X—XI).

Începând cu sec. VIII se generalizează obiceiul ornamentării vaselor, folosindu-se elemente de veche tradiție în regiunile noastre, întâlnite în etapele anterioare, în culturile Bratei și Ipotești-Cândești: caneluri, linii incizate distanțat, striuri dese continue sau în benzi, linii și benzi de linii în val, împunsături cu dinții pieptenului. Sec. VIII păstrează încă tradiția sistemului roman de ornamentare a vaselor (decorul ordonat pe registre, ocupând umărul vasului).

Canelurile largi și liniile incizate, benzile de linii orizontale și în val sînt caracteristice sec. VIII; începînd din sec. IX se generalizează striurile continue (și liniile în val), în diferite compuneri și valori. Pentru sec. X—XI sînt caracteristice striurile continue și banda de linii în val pe umăr, sau impresiuni cu dinții pieptenului (împunsături și benzi verticale).

A doua categorie ceramică este cea fină, cenușie cu decor lustruit și incizat. Cele mai multe sînt vase mari cu două toarte, folosite probabil pentru apă și provizii. Decorul este de obicei combinat, adică linii lustruite în rețea sau verticale, împreună cu linii incizate orizontale și în val. Această categorie este de veche tradiție în regiunile noastre. În stadiul actual al cercetărilor, păstrăm încă observația că în perioada sec. VI—VII, această categorie este aproape dispărută din mediul rural al culturii Ipotești-Cândești.

Monumentele culturii Dridu sînt așezări rurale și cetăți de pămînt, așezări urbane sau cetățile de piatră, cimitire.

Așezările rurale sînt cele mai numeroase; nefortificate, aparțin secolelor VIII—XI. Așezările urbane ale perioadei Dridu se dezvoltă începînd de la sfîrșitul sec. X (971), mai ales de-a lungul Dunării și în Dobrogea, prin refacerea vechilor cetăți romano-bizantine, dar și prin construirea altora noi, pe linia Dunării și chiar adînc în interiorul țării (Păcuil lui Soare, Cetatea de pe insula Banului, cetățile de la Slon și Moldovenești).

Cimitirele etapei Dridu sînt numeroase și se caracterizează prin folosirea celor două rituri de înmormîntare (încinerarea și înhumarea), și a numeroase rituale daco-romane. Procentul celor două rituri variază în raport cu regiunea, — mai aproape sau mai departe de imperiu —, și cu cronologia lor în cuprinsul secolelor VIII—XI.

Deoarece caracterul creștin al populației din aria Dridu este absolut evident (prezența crucilor în morminte de înhumare și de incinerare, bisericile din Cetăți etc.), rămîne încă de cercetat și de explicat cauzele care au făcut ca incinerarea să fie păstrată mai lung timp.

Secolele X—XI corespund etapei ultime și de maximă dezvoltare și răspîndire a culturii Dridu, în strînsă legătură cu revenirea autori-

tații imperiului la Dunărea de Jos. După victoria de la Durostorum (971), regiunile Dunării sînt reincorporate imperiului și reorganizate în terrenele Paristrion și Bulgaria.

Acestea au fost condițiile și cauzele istorice noi, care au făcut ca elementul autohton, românesc, să fie din nou menționat de izvoarele scrise. Nu lipsa românilor din aceste regiuni a fost cauza tăcerii izvoarelor scrise, ci dispariția vieții urbane, în care s-ar fi putut dezvolta o activitate literar-istorică.

În cadrul acestei noi organizări, care corespunde primei etape a renașterii bizantine, s-a făcut reurbanizarea regiunilor noastre. Începînd de la sfîrșitul secolului XI în cadrul aceluiași curent al renașterii bizantine pătrunde din imperiu, în mediul urban întîi, și treptat și în mediul rural al culturii Dridu, un nou curent care readuce, printre altele, tehnica roții rapide și ceramica smălțuită.

Reapare oala cu toartă, strachina, ulciorul-amforă, cana cu picior înalt. Curentul se intensifică în sec. XII, pătrunzînd adînc în mediul rural și tirziu al culturii Dridu, pe care treptat o transformă. Constituîndu-se un nou aspect, ale cărui forme sînt bine individualizate în sec. VIII—XIV, ca forme ale culturii și civilizației statelor medievale românești.

În secolele VIII—XI, românii au trăit organizați în comunități sătești devălmașe, de tipul comunei rurale din imperiu dezvoltată în toată perioada crizei urbane.

În afara proprietății comune, țărănimea posedă și proprietatea funciară privată în drept deplin, element important în dezvoltarea lor social-economică. Caracterul juridic al organizării lor interne, întemeiat și pe obligația fiecărui membru de a fi băstinaș, explică în mod verosimil, raportul cu elementele alogene și continuitatea de etnic, și limbă, de credință și mai ales asupra teritoriului românesc. Cetățile de pămînt din mediul rural al culturii Dridu oglindesc organizarea internă a comunităților sătești, începuturile unei diferențieri social-economice și a unei organizări militare.

În cadrul arheologiei și istoriei mileniului întîi, cultura și civilizația Dridu corespunde perioadei de maturitate a elementului daco-roman, la etapa care poate fi numită românească. Considerăm cultura Dridu ca aparținînd stadiului românesc de dezvoltare etnică, a limbii, a culturii și civilizației daco-romane, deoarece la acest nivel al evoluției sale istorice, s-a cristalizat procesul de separare a romanității Carpato-balcanice de romanitatea tirzie (a sec. IV—VII) și s-a individualizat în cadrul marelui romanități europene.

În aria de răspîndire a culturii Dridu, românii sînt menționați începînd din sec. IX, și în izvoarele istorice scrise.

Cultura Dridu reprezintă a treia etapă a dezvoltării arheologice și istorice a țării și poporului român, constituită din fondul etnic, ling-

vistic și cultural daco-roman. S-a format unitar, în tot spațiul românesc, din populația romanică și civilizația sec. VI—VII. Unitatea și continuitatea sa se explică mai ales prin fondul comun romanic, rezultat din romanizarea nord și sud-dunăreană a aceluiași elemente moesice, getice și dacice. Un factor important l-a avut romanitatea de la Dunăre, legătura permanentă cu imperiul, de care nu putem despărți reînțegrarea, la sfârșitul sec. X, a regiunilor Dunării, în granițele imperiului.

Este de subliniat caracterul unitar al culturii Dridu, ea dezvoltându-se în teritoriile care au fost provincie romană, ca și în cele rămase, oficial, în afara granițelor imperiului. Este cea mai unitară etapă și mai lipsită „de dialecte” din punct de vedere arheologic și al conținutului său spiritual. Formează etapa de transformări sociale-economice, militar-politice și culturale care au pregătit unificările mari teritorial-politice ale sec. XIII—XIV.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Lucrările menționate, citate în ordinea elaborării și tipării lor, conțin o bogată documentare și numeroase teze, pe care se sprijină materialul de mai sus.
- 1 N. Bănescu, *Les duehes byzantins de Paristrion et de Bulgarie*, Bucarest, 1946.
 - 2 Ion Nestor, *Les données archéologiques et la problème de la formation du peuple roumain*, R.R.H., 1964, III, 3, p. 383—423.
 - 3 Eugenia Zaharia, *Săpăturile de la Dridu. Contribuții la arheologia și istoria perioadei de formare a poporului român*, Ed. Academiei, București, 1967.
 - 4 Idem, *Données sur l'archéologie des IVe—XIe siècles sur le territoire de la Roumanie. La culture Bratei et la culture Dridu*, Dacia, N.S., XV, 1971 p. 269-287.
 - 5 Octavian Toropu, *Romanitatea tirzie și străromânii în Dacia Traiană sud-Carpatică*, Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1976.
 - 6 Dan Gh. Teodor, *Teritoriul est-carpatic în veacurile V—XI*, Ed. Junimea, Iași 1978.
 - 7 Ioan Mitrea, *Regiunea centrală a Moldovei dintre Carpați și Siret în secolele VI—IX e.n.*, în *Carpica XII*, 1980, p. 55-190.
 - 8 Dan Gh. Teodor, *Romanitatea carpato-dunăreană și Bizanțul în veacurile V—XI e.n.*, Ed. „Junimea”, Iași, 1981.

LA CIVILISATION DE DRIDU ET LES PROBLÈME DE L'ARCHÉOLOGIE ET DE L'HISTOIRE DES VIIIe—XIe SIÈCLES

— Résumé —

Il s'agit de l'étape d'entre les VIIIe—XIe siècles, antérieure à la formation des États médiévaux roumains.

Les VIe—VIIe siècles correspondent du point de vue historique et archéologique à l'étape romane et chrétienne.

A partir du VIIIe siècle nous constatons le développement de la culture matérielle sur la même fond roman, mais avec des modifications importantes, qui

nous permettent de parler des débuts d'une nouvelle étape, celle de Dridu, qui évolue, en gardant ses caractères jusqu'au XIe siècle.

Les monuments des VIIIe—XIe siècles, établissements et nécropoles, se trouvent répandus en grand nombre dans toutes les régions de la Roumanie.

Les éléments constitutifs sont entièrement d'origine romaine, raison pour laquelle nous considérons comme achevé le processus d'assimilation des slaves, à la fin du VIIe siècle.

Pour les raisons que nous avons exposées, nous considérons aussi la civilisation de Dridu comme développée sur place, dans toutes les régions où elle est attestée et comme la troisième étape-l'étape roumaine-dans l'évolution des Daco-Romains et de leur civilisation.